

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ „ISIDOR TODORAN”**

**TEMPLE ÎN CANAAN ȘI TEMPLUL
SFÂNT ÎN IUDAISM
REZUMAT
– TEZĂ DE DOCTORAT –**

**COORDONATOR :
PR. PROF. UNIV. DR. IOAN CHIRILĂ**

**DOCTORAND:
PR. ADRIAN-IOAN PLATON**

**Cluj-Napoca
2017**

CUPRINS

ABREVIERI	5
INTRODUCERE	9
PRELIMINARI	13
REFLECTAREA TEMEI ÎN LITERATURA DE SPECIALITATE	13
1.1. Literatura românească	13
1.2. Literatura internațională	16
PREMISELE SUBIECTULUI.....	21
1.3. Premise biblice ale subiectului	21
1.4. Premise iudaice ale subiectului	24
1.5. Premise patristice ale subiectului	28
DELIMITĂRI TERMINOLOGICE	31
I. TEMPLUL: FORMA DE EXPRIMARE A SPAȚIULUI SACRU ÎN CREDINȚELE MONOTEISTE ȘI POLITEISTE	34
1. IMPORTANȚA TEMPLULUI PENTRU VIAȚA RELIGIOASĂ ÎN MONOTEISMUL IUDAIC	34
2. IMPORTANȚA TEMPLULUI PENTRU VIAȚA RELIGIOASĂ ÎN CREDINȚELE POLITEISTE	46
2.1. Templul – centru al vieții cultural-religioase în Egiptul Antic	46
2.2. Forma de exprimare a templului în religiile Mesopotamiei: ziguratul.....	50
2.3. Viața religioasă în templul hitit.....	54
2.4. Structura templului în panteonul Greciei Antice.....	56
2.5. Importanța templului la etrusci și romani	59
2.6. Sanctuarele geto-dacice forma de exprimare a spațiului sacru	62
3. TEMPLE ÎN CANAANUL PREISRAELIT	72
3.1. Arad.....	75
3.2. Betel	78
3.3. Hazor	81
3.4. Lachiș	83
4. LOCURI DE ÎNCHINARE ALE EVREILOR PÂNĂ LA CONSTRUCȚIA TEMPLULUI DIN IERUSALIM	86
4.1. Fenomenologia spațiului sacru - o perspectivă biblică	86

4.2. Faza preinstituțională a cultului	92
4.3. Faza instituționalizată a cultului - Cortul Sfânt.....	98
5. LOCURI SFINTE ALE ISRAELIȚILOR PÂNĂ LA CONSTRUCȚIA TEMPLULUI.....	120
5.1 Ghilgal.....	120
5.2. Șilo	121
5.3. Mițpa	122
5.4. Ofra.....	123
5.5. Dan	124
5.6. Ierusalimul.....	125
II. TEMPLUL LUI SOLOMON INVESTIGARE ARHEOLOGICĂ ȘI EXPRESIE TEOLOGICĂ	129
CONTEXTUL ISTORIC AL CONSTRUIRII TEMPLULUI LUI SOLOMON	129
1.1. Sfârșitul domniei regelui David (3 Rg 2,1-10; 1 Par 29,28)	129
1.2. Domnia regelui Solomon	131
2. CONSTRUIREA TEMPLULUI.....	137
2.1. Descrierea Templului conform textului biblic	137
2.2. Stadiul descoperirilor arheologice.....	148
2.3. Elemente comune între Cortul Sfânt, Templu și alte temple	153
3. ABORDARE TEOLOGICĂ A TEMEI TEMPLULUI	155
3.1. Unicitatea Templului lui Solomon ca loc al sălășluirii Slavei (kabod $\kappa\alpha\beta\omicron\delta$ și șekinah)	155
3.2 Sacerdoțiul de la Templu.....	158
3.3. Ideea de prezență divină.....	161
3.4 Ideea de sfințenie a spațiului	166
4. TEMPLUL ESHATOLOGIC ÎN VIZIUNEA PROFETULUI IEZECHIEL.....	170
III. TEMPLUL LUI ZOROBABEL. INVESTIGARE ARHEOLOGICĂ ȘI EXPRESIE TEOLOGICĂ	182
1. CONTEXTUL ISTORIC AL CONSTRUIRII TEMPLULUI LUI ZOROBABEL	182
1.1. Întoarcerea din robie.....	182
1.2. Restaurarea poporului iudeu în jurul cultului.....	184
2. CONSTRUIREA/RECONSTRUCȚIA TEMPLULUI.....	186
2.1. Descrierea Templului conform textului biblic	186
3. TEMPLUL LUI ZOROBABEL - PERSPECTIVĂ TEOLOGICĂ.....	191

3.1. Templul ca ferment al restaurării vieții cultice în Israel în perioada postexilică	191
3.2 Abordare teologică: planuri, niveluri, dimensiuni ale restaurării.....	192
IV. TEMPLE DIN ȚARA SFÂNTĂ ȘI DIN AFARA ȚĂRII	195
1. TEMPLUL DE PE MUNTELE GARIZIM.....	195
2. TEMPLUL DE LA ELEFANTINE	199
3. TEMPLUL DE LA LEONTOPOLIS	202
4. TEMPLE ÎNCHINATE ZEITĂȚILOR PĂGÂNE	204
4.1. Baal.....	205
4.2. Astarte	207
V. TEMPLU - BISERICĂ. PARALELĂ ISTORICĂ ȘI SINTEZĂ TEOLOGICĂ	211
1. STRUCTURA ȘI FUNCȚIONALITATEA.....	211
2. SACERDOȚIUL.....	215
3. JERTFA.....	221
4. UNITATEA COMUNITĂȚII – RESPONSABILITATEA INDIVIDUALĂ ȘI COMUNITARĂ ÎN RAPORT CU SPAȚIUL DE CULT.....	225
CONCLUZII	227
BIBLIOGRAFIE	230
ANEXE	261
ANEXA 1. ALTARE DE JERTFĂ	261
ANEXA 2. TEMPLE POLITEISTE	261
ANEXA 3. CORTUL SFÂNT.	262
ANEXA 4. TEMPLUL DIN IERUSALIM.	268
ANEXA 5. TEMPLUL DE PE MUNTELE GARIZIM.....	270

Cuvinte cheie: spațiu sacru, altar, jertfă, Cort Sfânt, Templu, Biserică

Omul are misiunea de a se apropia cât mai mult de Dumnezeu, de a-l cunoaște și de a-l preamări, iar una dintre principalele îndatoriri ale sale, este de a se închina în totalitate Lui. Această închinare a omului înaintea divinității se face într-un spațiu sacru, ce poate fi privit ca un centru al vieții sale sau chiar precum un centru al pământului.

Prin excelență spațiul sacru, este locul ce servește ca locuință pământească a lui Dumnezeu, un microcosmos pământean al unui tărâm cosmic, unde cerul se unește cu pământul¹. În acest punct de întâlnire omul o poate aduce lui Dumnezeu cea mai adâncă închinare care este sacrificiul, iar valoarea acestui sacrificiu constă în calitatea jertfei. Prin căderea în păcatul strămoșesc (Fac 3,6-7) și prin pierderea comuniunii cu Dumnezeu, omul a ajuns la concluzia că trebuie să facă multe sacrificii pentru a intra în comuniune cu Dumnezeu. Revelația supranaturală a Vechiului Testament are ca scop apropierea omului de Dumnezeu prin jertfă, prin calitatea acestei jertfe, dar mai ales prin intenția bună și inima curată a jertfitorului.

Problematica spațiului sacru la evrei a fost tratată în literatura românească de specialitate foarte succint și am considerat ca această temă merită o abordare mai amănunțită, atât din punct de vedere arheologic cât și exegetic, dat fiind că este premisa întâlnirii omului cu Dumnezeu într-un spațiu bine definit. Lucrarea aceasta prezintă o analiză cronologică și istorică a ceea ce a însemnat spațiul sacru pentru om începând de la jertfa adusă de Cain și Abel până la construcția templelor, prin prezentarea și analizarea fiecărei forme de cult în funcție de momentul istoric.

Obiectivele urmărite în această lucrare scot în evidență semnificația spațiului sacru pentru evrei, prin descrierea locurilor și a evenimentelor biblice unde patriarhii, profeții, proorocii s-au închinat lui Dumnezeu, dar și definirea morfologică a spațiului sacru. De asemenea am evidențiat ca laitmotiv al acestei lucrări necesitatea continuității căutării spațiului sacru de către om după căderea în păcat, prin aducerea de jertfe în locurile înalte sau în alte locuri unde Dumnezeu s-a arătat oamenilor sau prin rugăciune ca semn de mulțumire pentru binefacerile primite de la Dumnezeu. Un alt obiectiv urmărit a reprezentat analiza evoluției formei spațiului sacru de la jertfelnic la templu, iar prin prezentarea istorico-cronologică a evenimentelor ce au legătură cu spațiul sacru am urmărit prezentarea

¹ Ioan STANCU, *Templul din Ierusalim* (Pitești: Tiparg, 1999), 20-26; Cristian MUNTEAN, „Ierusalim, istorie și eshatologie,” *ST* 1-2 (2004): 165.

descoperirilor arheologice din Israel ce fac referire la altare, jertfelnice, Cort Sfânt, temple canaanite și Templul din Ierusalim și abordarea teologică a textelor biblice puse în concordanță cu descoperirile arheologice din Israel.

Obiectivul principal a constat în demonstrarea superiorității Templului din Ierusalim față de alte temple ale diferitelor credințe politeiste, prin prezentarea comparativă a funcționalității și a arhitecturii acestor temple, dar mai ales prin scoaterea în evidență a prezenței lui Dumnezeu în Cortul Sfânt și în Templul din Ierusalim, dar și prin expunerea tuturor textelor biblice ce fac referire la sălășluirea, prezența și slava Lui Dumnezeu.

Tema propune o abordare a spațiului sacru, respectiv a Templului din Ierusalim atât din punct de vedere istorico-arheologic, cât și o abordare exegetico-teologică. Lucrarea este compusă din cinci capitole, acestea fiind precedate de o introducere în tema templului și de o secțiune de preliminarii în care prezentăm reflectarea temei în literatura de specialitate românească și internațională, premisele subiectului, determinările morfo-semantică și stadiul actual al cercetării.

În primul capitol ne-am propus expunerea sub forma unei descrieri paralele a templului ca formă de exprimare a spațiului sacru în credințele monoteiste, respectiv în iudaism și în credințele politeiste. Pentru a înțelege influența credințelor politeiste asupra iudaismului și a structurii Templului, am considerat că este necesar să cercetăm din punct de vedere arheologic siturile templelor din Canaan înainte de cucerirea israelită.

Tema Templului, pentru a fi înțeleasă, este nevoie de o analiză morfologică a spațiului sacru și o descriere a evoluției spațiului sacru la israeliți începând cu prima jertfă adusă de către Cain și Abel până la stabilirea cortului la Șilo. Această evoluție a spațiului sacru la israeliți până la construcția Templului din Ierusalim poate fi împărțită în două etape.

Prima etapă sau fază a cultului este cea preinstituțională, când primii oameni de pe pământ se închinau lui Dumnezeu în locuri înalte unde înălțau altare de jertfă. Dacă la început Cain, Abel, Noe și patriarhii L-au căutat pe Dumnezeu acolo unde îi trăgea simțul religios, mai târziu după ieșirea din Egipt israeliții au primit porunca de la Dumnezeu ca toți să-L cinstească la Cortul Sfânt (Ieș 25). Nu toți reușeau să ajungă la Cortul Sfânt, însă la marile sărbători trebuiau să aducă prinoase aici. A doua etapă a cultului este faza instituțională, atunci când Dumnezeu face Legământ cu poporul Său, dăruindu-i lui Moise Tablele Legii și modelul Cortului Sfânt, loc al prezenței lui Dumnezeu în mijlocul poporului. La început existau mai multe altare de jertfă, care nu aveau o importanță egală, însă atunci când trebuiau să se întâlnească toate semințiile nu exista alt loc de închinare decât Cortul Sfânt. Importanța Cortului Sfânt o știm din momentul în care Dumnezeu îi dă poruncă lui Moise spunându-i:

„Să-Mi faci locaş sfânt şi voi locui în mijlocul lor” (Ieş 25,8). Cortul Sfânt este casa Domnului, unicul locaş de cult al israeliţilor în timpul rătăcirii prin pustie, cât şi după aşezarea lor în Canaan. Cortul Sfânt a fost foarte important pentru păstrarea credinţei monoteiste a israeliţilor, dar şi pentru păstrarea unităţii celor douăsprezece seminţii.

Atât jertfelnicele, cât şi Cortul Sfânt sunt locuri de închinare care prevestesc construcţia Templului lui Solomon. Pentru ca Ierusalimul să devină centrul spiritual al vieţii religioase a israeliţilor şi simbol al unităţii cultice, regele David aduce aici Chivotul Sfânt. El şi-a propus să facă casă Domnului considerând modestă locaţia Chivotului Sfânt într-un cort. Regelui David îi aparţine ideea construirii Templului, a pregătirii materialelor de construcţie, a echipelor de lucru şi a slujitorilor acestui locaş, dar construcţia propriu zisa îi aparţine fiului său, regele Solomon.

Al doilea capitol al lucrării reprezintă punctul central al acesteia, cuprinzând o investigaţie arheologică şi teologică a Templului construit de către regele Solomon. Templul a fost construit de către fiul regelui David, Solomon, care a înălţat această măreaţă casă închinată lui Dumnezeu pe muntele Sion din Ierusalim. Templul este locul întâlnirii dintre Dumnezeu şi lumea pământească, având ca imagine centrală pe Dumnezeu, căruia îi este închinat. De-a lungul timpului, Templul îşi păstrează acceptaţiunea consacrată din rădăcina cuvântului grecesc „temeneos” ca edificiu rezervat găzduirii unor divinităţi şi destinat practicării cultului, separat de lumea pământească. Principala caracteristică a Templului este dată de imaginea de zeitate, de putere ce trancede umanul creând un spaţiu dincolo de realitatea sensibilă. Acest spaţiu devine sacru prin verticalitatea sa, făcând legătura spirituală dintre cer şi pământ, dintre Dumnezeu şi om, conturând limitele unui spaţiu ce repercutează şi pătrunde inefabilul spiritual. „Templul este o reflectare a lumii divine. Arhitectura lui este aidoma reprezentării pe care o au oamenii despre divin: efervescenţă a vieţii în templul hindus, măsură în templele de pe Acropole, înţelepciune şi dragoste în templele creştine, legământul dintre cer şi pământ în moschei. Templele sunt replicile pământeşti ale arhetipurilor cereşti, ca şi imagini cosmice”².

Templul pământesc este construit după forma modelului ceresc şi reprezintă prototipul ceresc stabilit pe pământ. Acest Templu pământesc încorporează, cuprinde spaţiul sacru şi transmite putere omenirii prin contactul ei cu templul. În general, acest lucru se întâmplă prin

² Jean CHEVALIER şi Alain GHEERBRANT, *Dicţionar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, vol. 3 (Bucureşti: Artemis, 2009), 61.

ritual sau cult, care este o formă exterioară de exprimare a spațiului sacru, o imagine ce simbolizează și întrupează esența divină în acest spațiu.

Într-o mare parte a istoriei sale, Templul din Ierusalim, construit de către regele Solomon a reprezentat pentru evrei focalizarea vieții religioase, politice și culturale. Prezența lui Dumnezeu și revărsarea Slavei Sale peste acest Templu dovedește supremația Templului din Ierusalim față de celelalte temple ale diferitelor zeități. Templul a reprezentat unitatea cultică a poporului israelit și simbol al unității poporului. Expunerea elementelor din Templu am făcut-o pe baza textului biblic și prin descrierea simbolismului acestora, dar și a elementelor arheologice descoperite de-a lungul marilor expediții arheologice din Ierusalim. Partea a treia a acestui capitol cuprinde o abordare teologică a temei Templului, prin evidențierea sălășluirii lui Dumnezeu în Templu, a prezenței Sale, a sfințeniei Templului și a sacerdoțiului de la Templu.

Însă această Slavă a lui Dumnezeu s-a descoperit oamenilor în deplinătate prin Domnul nostru Iisus Hristos care a venit în lume să se dăruiască tuturor. Trupul Domnului Iisus Hristos a preluat această funcție a Templului Sfânt, căci prin Învierea din morți a Mântuitorului Hristos, Trupul Său a devenit Templu al prezenței Sale în lume, prin Sfânta Euharistie. Odată cu Jertfa și Învierea Domnului Iisus Hristos, menirea Templului din Ierusalim, ca semn al prezenței lui Dumnezeu în mijlocul poporului Său a încetat.

În ultima parte a acestui capitol am considerat necesară expunerea eshatologică a templului din vedenia profetului Iezechiel (40-48), a templului ceresc unde Dumnezeu va stăpâni peste toți. Considerăm situarea Templului din Ierusalim pe muntele Sion cel mai important simbol care exprimă centralitatea sacră al Templului, iar zidirea acestuia pe acest munte înalt (Iez 40,2), reprezintă muntele cosmic. Prin viziunea profetului Iezechiel a Templului ceresc, trebuie să înțelegem că noul cosmos a început să se realizeze prin Întruparea Domnului nostru Iisus Hristos. Trupul lui Hristos cel înviat este centrul în jurul căruia se organizează cerul cel nou și pământul cel nou. Acest nou univers, care va lua locul celui vechi la sfârșitul lumii „este culminația expansiunii sau extinderii infinite a acestui centru prin Biserică”³.

Templul rezidit de Zorobabel, după întoarcerea din robia babiloniană formează al treilea capitol al abordării noastre, atât din punct de vedere arheologic, cât și al abordării teologice. Expunerea rezidirii acestui Templu are ca scop observarea restaurării cultului iudaic în jurul Templului în perioada post exilică.

³ Vasile MIHOC, „Elemente de eclezioologie în cartea Apocalipsei,” *O* 4 (1982): 513.

În al patrulea capitol al lucrării ne-am propus o expunere succintă a templelor evreiești din afara țării de la Elefantine și Leontopolis, dar și a celui de-al doilea templu din Israel din afara Ierusalimului, cel de pe muntele Garizim. Descrierea zeităților păgâne Baal și Astarte și a templelor închinat acestora am considerat-o necesară în înțelegerea înclinației poporului israelit spre a se închina acestora.

Ultima parte a tezei de doctorat cuprinde o paralelă istorică și o sinteză teologică a Templului și a Bisericii. Dacă Templul Vechiului Testament a fost loc al sălășluirii lui Dumnezeu, semn al prezenței Sale și al arătării slavei Sale, Biserica reprezintă Noul Templu, al cărui cap este Hristos, iar mădulele sale sunt toți credincioșii. Templul Vechiului Testament este o prefigurare improprie a sanctuarului desăvârșit, „nefăcut de mână omenească”, care este Biserica, ce reprezintă templul Duhului Sfânt, Trup al lui Hristos, loc al întâlnirii totale dintre oameni și Dumnezeu, „sacrament al prezenței Preasfintei Treimi în istoria lumii”⁴.

Dacă în Templul din Ierusalim jertfele ce se aduceau erau o parte dintre ele sângeroase, în Biserica lui Hristos acestea sunt înlocuite cu jertfa lui Hristos adusă pe altarul inimii. Prin această jertfă adusă de către Hristos, toți credincioșii adunați „în Duh și în Adevăr” (In 4,23) sunt chemați să guste din jertfa euharistică, la care Hristos dăruiește tuturor viața tuturor și spune Sfântul Macarie Egipteanul că „numai Iisus singur dăruiește în ascuns viață și ajutor și pe Sine Însuși Se oferă celui ce, la rândul lui, I-a oferit mintea și inima sa”⁵.

Prin lucrarea Duhului Sfânt și puterea lui Hristos, Biserica conduce credincioșii spre Ierusalimul cel ceresc, arătând tuturor membrilor Săi „că Împărăția lui Dumnezeu este înlăuntrul vostru” (Lc 17,21), iar descoperirea acestei Împărății lăuntrice va aduce fiecărui credincios bucurie veșnică așa cum auzim cântându-se în canonul Sfintelor Paști: „Luminează-te, luminează-te noule Ierusalime, că slava Domnului peste tine a răsărit. Saltă acum și te bucură Sioane! Iar tu, Curată Născătoare de Dumnezeu, veselește-te întru Învierea Cleui născut al tău!”

În capitolul de *Concluzii* vom reitera principalele elemente ale spațiului sacru și vom expune ideile de final aferente întregii lucrări.

Elementul de noutate al acestei teze de doctorat îl reprezintă expunerea tuturor descoperirilor arheologice în concordanță cu textul biblic, dar și comentariile și abordările teologice ale acestei teme a templului din punct de vedere biblic, iudaic și patristic. Un alt

⁴ Ioan BIZĂU, *Experiența liturgică a prezenței lui Dumnezeu în viața lumii* (Cluj-Napoca: Eikon, 2012): 177.

⁵ *Pocăința sau întoarcerea la Dumnezeu. Extrase din Omiliile duhovnicești ale Sfântului Macarie Egipteanul* (București: Bizantină: 2010), 45.

element de noutate al acestei lucrări este evidențierea superiorității Templului din Ierusalim, ca loc al prezenței divine, față de celelalte temple păgâne.

Făcând toate aceste constatări putem afirma că toate aceste temple succesive închinat lui Dumnezeu în Ierusalim suferă multe lipsuri. Pe de o parte lipsesc dovezile arheologice, care sunt destul de puține atunci când vorbim despre Templul lui Solomon și planul său tripartit, iar pe de altă parte nu există siguranța că scrierile biblice postexilice descriu Templul lui Solomon și poate, de fapt, descriu templul construit după întoarcerea din exilul babilonian de către Zorobabel. Cu toate că există multe semne de întrebare ce fac referire la Templul din Ierusalim, acesta va rămâne un ideal în memoria și în inima evreilor, dar și a creștinilor.

Observând varietatea abordărilor în raport cu tema templului în literatura internațională, prin lucrarea de față am încercat să oferim literaturii românești de specialitate, dar și celei internaționale, o imagine clară a importanței spațiului sacru în viața credinciosului. Chiar dacă am încercat să cuprindem în această lucrare atât zona arheologică, cât și pe cea biblică ce face referire la altar, Cort Sfânt și Templu, totuși considerăm că această temă rămâne deschisă dezbaterilor și cercetărilor. Din punct de vedere arheologic, zi de zi sunt scoase la iveală noi dovezi care completează arealul arheologic al Israelului și dau posibilitatea cercetătorilor să studieze și să refacă firul istoriei biblice. În ceea ce privește partea exegetică a acestei teme a Templului, considerăm că lucrarea aceasta nu a epuizat subiectele ce fac referire la această temă, ci dimpotrivă a deschis noi orizonturi de cercetare .

BIBLIOGRAFIE

I. EDIȚII ALE SFINTEI SCRIPTURI

- ELLIGER, Karl et Wilhelm RUDOLPH, eds. *Biblia Hebraica Stuttgartensia*. Quae antea cooperantibus A. Alt, O. EISSFELDT, P. KAHLE ediderat R. KITTEL. Editio funditus renovata, adjuvantibus H. BARDTKE ... [et al.] cooperantibus H. P. RÜGER et J. ZIEGLER ediderunt K. ELLIGER et W. RUDOLPH; textum Masoreticum curavit H. P. RÜGER, Masoram elaboravit G. E. WEIL. Editio tertia emendata opera W. RUDOLPH et H. P. RÜGER, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1987.
- *Septuaginta*. Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes. Edidit Alfred RAHLFS. Editio minor, duo volumina in uno. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1935.
- *Biblia Sacra*. Iuxta Vulgatam Versionem. 2 vol. Stuttgart: Württembergische Bibelanstalt, 1975.
- *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și Noului Testament*. Tipărită întâia oară la 1688 în timpul lui Șerban Vodă Cantacuzino, Domnul Țării Românești. Retipărită după 300 de ani în facsimil și transcriere cu aprobarea Sfântului Sinod, această ediție văzând acum, din nou lumina tiparului cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. București: IBMO, 1997.
- *Biblia adică Dumnezeiasca Scriptură a Legii Vechi și a Celei Nouă tipărită în zilele Majestății Sale Carol I, Regele României*. București: Ed. Sfântului Sinod, 1914.
- *Biblia sau Sfânta Scriptură*. Diortosită de ÎPS Bartolomeu Anania, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului. Ediție jubiliară a Sfântului Sinod, București: IBMO, 2001.
- *Biblia sau Sfânta Scriptură*. Tipărită cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Daniel – Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod. București: IBMO, 2011.
- *La Bible de Jerusalem*. Paris: Éditions du Cerf, 1999.
- *Septuaginta, Geneza. Exodul. Leviticul. Numerii. Deuteronomul*. Vol. coord. Cristian BĂDILIȚĂ, Francisca BĂLTĂCEANU, Monica BROȘTEANU, Dan SULȘANSCHI, București: Polirom, 2004.

- *The Holy Bible*. King James authorized version. Oxford: Oxford University Press, 1977.
- *Traduction Oecuménique de la Bible*. Paris: Société biblique française & Éditions du Cerf, 1988.

II. DICȚIONARE, ENCICLOPEDII, LEXICOANE, CONCORDANȚE, MANUALE, CĂRȚI DE CULT

- ABRUDAN, Dumitru, și Emilian CORNÎTESCU. *Arheologia biblică*. Ediția a 2-a. Sibiu: IBMO, 2002.
- ACHIMESCU, Nicolae. *Istoria și filosofia religiilor. Religii ale lumii antice*. București: Basilica, 2015.
- AHARONI, Yohanan, și Michael AVI-YONAH. *The Macmillan Bible Atlas*. Revised ed. New York: Macmillan Publishing Co., 1977.
- ALBRIGHT, William Foxwell. *The Archaeology of Palestine*. 1949. Revised ed. Pelican Archaeology series. Harmondsworth. Middlesex, England: Penguin Books, 1956.
- ATTIAS, Jean-Christophe, și Esther BENBASSA. *Dicționar de civilizație iudaică*. București: Univers Enciclopedic, 1995.
- AVI-YONAH, Michael. *Encyclopedia of archeological excavations in the Holly Land*, vol. I. London: Oxford University Press, 1977.
- BIERBRIER, Morris L. *Historical Dictionary of ancient Egypt – second edition*. Maryland: Scarecrow Press, 2008.
- BONDALICI, Dumitru. *Enciclopedia marilor personalități din Vechiul și Noul Testament*. Sibiu: Andreiana, 2010.
- BOTTERWECK G. Johannes, Helmer RINGREN, și Heinz-Josef, FABRY, ed. *Theological Dictionary of the Old Testament*. Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1997.
- BRANIȘTE, Ene. *Liturgică generală cu noțiuni de artă bisericească, arhitectură și pictură creștină*, vol. I. București: Basilica, 2015.
- BRIDGER, David. *The new jewish enciclopedia*. New York: Behrman house, Inc. Publishers.
- BROMILEY, Geoffrey W. *The international standard Bible encyclopedia*. Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1986.

- CATAVASIER sau OCTOIH MIC. Tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. București: IBMO, 2005.
- CHEVALIER Jean, și Alain GHEERBRANT. *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, vol. 3. București: Artemis, 2009.
- CHIRILĂ, Ioan. *Curs de Arheologie biblică*. Cluj-Napoca: 22.10.2002.
- CIUDIN Nicolae. *Studiul Vechiului Testament: Manual pentru seminariile teologice*. București: IBMO, 2002.
- COGGINS R.J., și J.L. HOULDEN, ed. *A dictionary of biblical interpretation*. London: SCM Press, 1990.
- COMAN, Ioan. *Patrologie*, vol. II. București: IBMO, 1985.
- COMAN, Ioan. *Patrologie*, vol. III. București: IBMO, 1988.
- CONTENEAU, Georges. *Manuel d'archéologie orientale depuis les origines jusqu' à l'époque d'Alexandre*, vol. I-IV. Paris, 1927-1947.
- CURTIS Adrian. *Oxford Bible Atlas*. Oxford: Oxford University Press, 2007.
- DAGGER, Vandier J. *Manuel d'archéologie égyptienne VI*. Paris: Picard, 1978.
- DAVIS, John D. *The Westminster – Dictionary of the Bible*. Philadelphia: The Westminster Press, 1944.
- DAVY, Marie Madeleine. *Enciclopedia doctrinelor mistice*. 4 vol. Traducere de Constantin FĂGEȚAN, Cristian GAȘPAR, și Marius LAZURCA. Timișoara: Amarcord, 1997-2000.
- VILLER, Marcel, Charles BAUMGARTNER, și André RAYEZ. *Dictionnaire de spiritualité – Ascétique et mystique*. Paris: Editions du Cerf, 1958.
- DOGARU, Vasile, și Neculai DORNEANU. *Concordanță biblică tematică*. Iași: Trinitas, 2000.
- DOUGLAS, J.D. *Dicționar biblic*. Traducere de Liviu POP și John TIPEI. Oradea: Cartea Creștină, 1995.
- DUMITRAȘCU Nicu, Constantin VOICU. *Patrologie – manual pentru Seminariile teologice*. București: IBMO, 2006.
- EASTON M. *Easton's Bible dictionary*. Oak Harbor, WA: Logos Research Systems, Inc., 1996.
- EINSPAHR, BRUCE. *Index to Brown, Driver and Briggs. Hebrew and English lexicon of the Old Testament*. Chicago: Moody Press, 1976.

- EISSFELDT, Otto. *The Old Testament – An Introduction including the Acrophya and Pseudepigrapha, and also the also works of similar type from Qumran. The history of the formation of the Old Testament*, trans. Peter ACKROYD. New York: Harper and Row Publishers, 1965.
- ELIADE, Mircea, și Ioan CULIANU P. *Dicționar al religiilor*. București: Humanitas, 1996.
- FERGUSON, Sinclair B., și David WRIGHT F. *New dictionary of theology*. Leicester: Innter-Varsity Press, 1988.
- FOULLOUX Danielle, Anne LANGLOIS, Alice La MOIGNÉ, Françoise SPIESS, Madeleine THIBAUT, și Renée TRÉBUCHON. *Dicționar cultural al Bibliei*, traducere din limba franceză de Ana VANCU, stilizare Diana SIMIONESCU. București: Nemira, 1998.
- FREE Joseph P., și Howard VOS F.. *Archaeology and Bible History*. Grand Rapids, Mi.: Zondervan Publishing House, 1992.
- FREEDMAN, David Noel, ed. *The Anchor Bible Dictionary*. New York: Doubleday, 1992.
- FREEDMAN, David Noel. *Eerdman' Dictionary of the Bible*. Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co.,2000.
- FRIEDRICH, Keil Carl. *Manual of biblical archaeology*, translated by Peter CHRISTIE. Edinburgh: T&T, 1887.
- GAMBLE, Clive. *Archaeology: The Basics*. London: Taylor & Francis e-Library, 2001.
- GRANT, Frederick C., și ROWLEY H.H.. *Dictionary of the Bible*, second edition, original edition by James HASTINGS. Edinburgh: T&T Clark, 1963.
- GRECEANU, Olga. *Mărturie în cuvânt și chip – vocabular al credinței și vieții spirituale*, vol. II. București: IBMO, 2011.
- HALLEY, Henry. *Manual biblic*. București: Door of hope, București, 1993.
- HARRIS, Robert Laird, Gleason Leonard ARCHER, și Bruce K. WALTKE. *Theological Wordbook of the Old Testament*, vol. I. Chicago: Moody Press, 1980.
- HART, George. *Dicționarul zeilor și zeițelor Egiptului antic*. București: Artemis, 2004.
- HAYS, Daniel J., Scott DUVALL J., și Erwin PATE C.. *Dictionary of Biblical Prophecy and End Times*. Michigan, Grand Rapids: Zondervan, 2007.

- HENDRIKSEN, William, & KISTEMAKER S. J.. *New Testament commentary : Exposition of the Gospel According to John*. Accompanying biblical text is author's translation. New Testament Commentary, Vol. 1-2. Grand Rapids: Baker Book House, 1953.
- HOFFMEIER, James K. *Arheologia Bibliei*. Oradea: Casa Cărții, 2009.
- JONES, Lindsay. *Encyclopedia of Religion. Second edition*, Vol. IV. New York: Macmillan Reference USA, Thomas Gale, 2005.
- LAROUSSE, Jean. *Civilizații antice*. București: Enciclopedia Rao, 2008.
- LAROUSSE, Jean, Cristophe ATTIAS, și Esther BENBASSA. *Dicționar de civilizație iudaică*. București: Enciclopedică, 1999.
- LAROUSSE, Jean. *Din Antichitate până în Evul Mediu*. București: Enciclopedia Rao, 2003.
- LAWRENCE Paul. *Atlas de istorie biblică*. Oradea: Casa Cărții, 2007.
- LEON-DUFOUR, Xavier. *Vocabular de teologie Biblică*. București: Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice, 2001.
- LITURGHIER. Tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. București: IBMO, 2012.
- MANGEOT, E., și VACANT, A. *Dictionnaire de theologie catholique*. Paris: 1926.
- MCKENZIE, John L. *Dizionario biblico*. Assisi: Cittadela Edetrica, 1973.
- MEYERS, Eric M. ed. *The Oxford Encyclopedia of archaeology in the near east*. New York: Oxford University Press, 1997.
- MIHĂILĂ, Alexandru. *Introducere în Studiul Vechiului Testament*. București: 2006.
- MIHĂLCESCU, Irineu. *Istoria sfântă a Vechiului Testament și a Noului Testament*. București: IBMO, 1944.
- MILLER, Madeleine S., & Lane MILLER J. *Harper's Bible Dictionary*. New York: Harper&Brothers Publishers, 1973.
- MITROFAN, Ioan. *Introducere în Vechiul Testament*. Cluj-Napoca, 2001.
- MOISA, Constantin. *Dicționar biblic*, vol.I. București: Stephanus, 1995.
- MONLOUBOU, Louis. *Dictionnaire encyclopédique de la Bible*. Paris: Brepols, 1978.
- NEGEV, Avraham. *The Archaeological encyclopedia of the Holy Land*. New York: Prentice Hall Press, 1996.
- ONCIUL, Isidoru. *Arheologia biblică*. Cernăuți: Tipografia arhiepiscopală, 1884.
- PAT, Alexander. *Enciclopedia Bibliei*. Cluj-Napoca: Logos, 1996.
- PRAGER, Viviane, coord. *Dicționar enciclopedic de iudaism*. București: Hasafer, 2000.

- PRELIPCEANU, Vladimir, Nicolae NEAGA, Gheorghe BARNA și Mircea CHIALDA. *Studiul Vechiului Testament*. Manual pentru Institutele Teologice. Ediția a 3-a. Cluj-Napoca: Renașterea, 2003.
- ROBINSON, Edward. *A hebrew and english lexicon of the Old Testament, including the Biblical Chaldee*, translated from latin of William G. Boston: Crocker and Brewster, 1836.
- RUNES, Dagobert D. *Dicționar de iudaism*. București: Hasefer, 1997.
- SEMEN, Petre. *Arheologia biblică în actualitate*. Iași: Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, 1997.
- SEMEN, Petre. *Curs de Vechiul Testament*. Iași, 1995.
- SLUSANSCHI, Dan. *Dicționar enciclopedic al Bibliei*. București: Humanitas, 1998.
- STĂNILOAE, Dumitru. *Teologie dogmatică ortodoxă*, vol. 2. București: IBMO, 1978.
- STERN, Ephraim, ed. *The new encyclopedia of archaeological excavations in the Holy Land*, vol. 4. Jerusalem: Israel Exploration Society Carta: 1993.
- STERN, Ephraim, ed. *The new encyclopedia of archaeological excavations in the Holy Land*. vol. 5. Jerusalem: Israel Exploration Society: 2008.
- TARNAVSCHI, Vasile. *Arheologia biblică*. Cernăuți: 1930.
- *Târnosirea sau Slujba Sfințirii Bisericii*. Carte publicată cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. București: IBMO, 2012.
- *The New Biblical Atlas and Scripture Gazetteer; with descriptive notices of the Tabernacle and the Temple*. Philadelphia: American Sunday School Union.
- TODORAN, Isidor, și Ioan ZĂGREAN. *Dogmatica ortodoxă. Manual pentru seminarile teologice*. Cluj-Napoca: Renașterea, 2000.
- TREFFRY, Diana. *Collins Concise Dictionary*. Glasgow: Harper Collins Publishers, 2000.
- VANHOOZER, Kevin J., ed. *Dictionary for theological interpretation of the Bible*. Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2005.
- VASILESCU, Emilian. *Istoria religiilor*. București: IBMO, 1975.
- VON RAD, Gerhard. *Theologie de l'Ancient Testament*. Paris: Labor et fides, 1971.
- VON RAD, Gerhard. *Old Testament Theology, The theology of Israel's historical traditions, I*, trad. STALKER D.M.G.. Edinburgh: Oliver and Boyd, 1973.
- WERBLOWSKY, Zwy R.J., și Geoffrey WIGODER ed. *The Oxford Dictionary of the jewish religion*. New York: Oxford University Press, 1997.

- WIGODER, Geoffrey. *Enciclopedia iudaismului*. București: Hasefer, 2006.
- WIGODER, Geoffrey. *The new standard jewish encyclopedia*. New York, 1992.
- WILSON, Walter. *A Dictionary of Bible Types*. Albany, OR USA: Ages Software, 1999.

III. RESURSE IUDAICE

- COHEN, A. *Talmudul*. Traducere din franceză de C. LITMAN. București: Hasefer, 1999.
- DANBY, Herbert. *The Mishnah*. Oxford: Oxford University Press, 1933.
- GINZBERG Louis. *Legends of the jews*. Vol. I, trad. Henrietta SZOLD și Paul RADIN. Philadelphia: The Jewish Publication Society, 2003.
- JOSEPHUS, Flavius. *Antichități iudaice, I*. Traducere, note și indice de nume Ion Acsan. București: Hasefer, 2004.
- JOSEPHUS, Flavius. *Antichități iudaice, II*. Traducere, note și indice de nume Ion Acsan. București: Hasefer, 2001.
- *The works of Josephus complete and unabridged*, translated by William WHISTON. Peabody, Massachusetts: Hendrickson Publishers, 1996.
- NEHER, Andre. *Moise și vocația iudaică*. București: Hasefer, 2002.
- NEUSNER, Jacob. *Making God' Word Work – A Guide to the Mishnah*. New York: Continuum, 2004.
- PHILON D'ALEXANDRIE. *De Abrahamo*. Introduction, traduction et notes par Jean GOREZ, Collection „Œuvres de Philon d'Alexandrie”. vol. 20. Paris: Éditions du Cerf, 1966.
- PHILON D'ALEXANDRIE. *De Cherubim*. Introduction, traduction et notes par Jean GOREZ, Collection «Œuvres de Philon d'Alexandrie». vol. 3. Paris: Éditions du Cerf, 1963.
- PHILON D'ALEXANDRIE. *De Opificio Mundi*. Introduction générale par Roger ARNALDEZ; Introduction, traduction et notes par Roger ARNALDEZ, Collection «Œuvres de Philon d'Alexandrie » vol. 1. Paris: Éditions du Cerf, 1961.

- PHILON D’ALEXANDRIE. *De Specialibus Legibus I-II*. Introduction, traduction et notes par Suzanne DANIEL, Collection «Œuvres de Philon d’Alexandrie». vol. 24. Paris: Éditions du Cerf, 1975.
- PHILON D’ALEXANDRIE. *De Virtutibus*. Introduction et notes de R. ARNALDEZ, traduction de P. DELOBRE, M.-R. SERVEL, și A.M. VERILHAC. Collection «Œuvres de Philon d’Alexandrie». vol. 26. Paris: Éditions du Cerf, 1962.
- PHILON D’ALEXANDRIE. *Legum Allegoriae I-III*. Introduction, traduction et notes par Claude MONDÉSERT, Collection «Œuvres de Philon d’Alexandrie». vol. 2. Paris: Éditions du Cerf, 1962.
- PHILON DIN ALEXANDRIA. *Comentariu alegoric al Legilor sfinte după lucrarea celor șase zile*. Traducere, introducere și note de Zenaida Anamaria LUCA. București: Herald, 2006.
- PHILON DIN ALEXANDRIA. *Viața lui Moise*. Prefață de Alexandru BARNEA. Cuvânt asupra ediției, traducere și note de Ion ACSAN. București: Hasefer, 2003.
- SOLOMON, Norman. *The Talmud. A Selection*. Selected, translated and edited by. London: Penguin Group, 2009.
- STAROBINSKI-ŞAFRAN, Esther. *Tufişul și vocea. Exegeză și gândire iudaică*. Traducere și postfață de Țicu GOLDSTEIN. București: Hasefer, 2003
- ŞAFRAN, Alexandru. *Israel și rădăcinile sale*. București: Hasefer, 2002.
- VERMES, Geza. *The Complete Dead Sea Scrolls in English*. Revised edition. London: Penguin Books, 2004.

IV. RESURSE PATRISTICE

- AMBROZIE AL MILANULUI. „Scrieri I. Hexaameronul.” În *PSB* 50. Tradus de Teodor BODOGAE, Nicolae NEAGA, și Maria HETCO, după textul latin publicat în colecția *Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum*, vol. 32, Viena, 1897-1902. București: IBMO, 2007.
- AMBROZIE CEL MARE. „*Tâlcuiri la Facere*.” 3 vol. Traducere din limba latină de Andreea STĂNCIULESCU. Galați: Cartea Ortodoxă, 2007.
- CLEMENT ALEXANDRINUL. „Scrieri I.” În *PSB* 4. Trad., introd. și note Dumitru FECIORU. București: IBMO, 1982.

- CUVIOSUL NICHITA STITHATUL. „Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință.” În *Filocalia* 35. vol. 6. Trad. Dumitru STĂNILOAE. București: Humanitas, 2006.
- GRIGORIE DE NYSSA. „Cuvânt apologetic la Hexaemeron.” În *PSB* 30. Traducere și note de Teodor BODOGAE. București: IBMO, 1998.
- GRIGORIE DE NYSSA. „Despre facerea omului.” În *PSB* 30. Traducere și note de Teodor BODOGAE. București: IBMO, 1998.
- GRIGORIE DE NYSSA. „Despre viața lui Moise sau despre desăvârșirea prin virtute.” În *PSB* 29. Traducere de Dumitru STĂNILOAE și Ioan BUGA. Note de Dumitru STĂNILOAE și indice de Ioan BUGA. București: IBMO, 1982.
- GRIGORIE DE PALAMA. „Cuvânt pentru cei ce se liniștesc cu evlavie; al treilea dintre cele din urmă. Despre sfânta lumină.” În *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți, care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși. vol. VII.* Traducere, introducere și note Dumitru STĂNILOAE. București: IBMO, 1977.
- IOAN HRISOSTOM. *Bogățiile oratorice.* Oradea: Pelerinul Român, 2002.
- IOAN HRISOSTOM. „Scrieri I - Omilii la Facere.” În *PSB* 21 . Traducere, introducere, indice și note de Dumitru FECIORU. București: IBMO, 1987.
- IOAN HRISOSTOM, „Scrieri II - Omilii la Facere.” În *PSB* 22. Traducere, introducere, indici și note de Dumitru FECIORU. București: IBMO, 1989.
- MAXIM MĂRTURISITORUL. „Ambigua – tâlcuiri ale unor locuri cu multe și adânci înțelesuri din Sfinții Dionisie Areopagitul și Grigorie Teologul.” În *PSB* 80. Traducere, introducere, indici și note de Dumitru STĂNILOAE. București: IBMO, 1983.
- ORIGEN. „Scrieri alese. Din lucrările exegetice la Vechiul Testament, Omilii la Facere.” În *PSB* 6. Trad. Teodor BODOGAE, Nicolae NEAGA, și Zorica LAȚCU, studiu introductiv și note Teodor BODOGAE. București: IBMO, 1981.
- ORIGEN. „Omilii la cartea Iosua.” În *PSB* 6. Trad. Teodor BODOGAE, Nicolae NEAGA, și Zorica LAȚCU, București: IBMO, 1981.
- ORIGEN. „Scrieri alese I. Omilii la Numeri XXIII.” În *PSB* 6. Trad. Teodor BODOGAE, Nicolae NEAGA, și Zorica LAȚCU, studiu introductiv și note Teodor BODOGAE. BUCUREȘTI: IBMO, 1981.
- ORIGEN. *Omilii și adnotări la Exod.* Ediție bilingvă, traducere, studiu introductiv și note de Adrian MURARU. Iași: Polirom, 2006.
- ORIGEN. *Omilii și adnotări la Levitic.* Ediție bilingvă, traducere, studiu introductiv și note de Adrian MURARU. Iași: Polirom, 2006.

- ORIGEN. *Omilii, comentarii și adnotări la Geneză*. Ediție bilingvă, traducere, studiu introductiv și note de Adrian MURARU. Iași: Polirom, 2006.
- *Pocăința sau întoarcerea la Dumnezeu. Extrase din Omiliile duhovnicești ale Sfântului Macarie Egipteanul*. București: Bizantină: 2010.
- SF. IOAN GURĂ DE AUR, „Cum trebuie să conducă cei căsătoriți?” *P.G. LI*.
- SF. MACARIE MGIPTEANUL. „Scrieri. Omilii duhovnicești.” În *PSB* 34. Traducere Constantin CORNIȚESCU, introd. indici și note N. CHIȚESCU. București: IBMO, 1992.
- SF. CHIRIL AL ALEXANDRIEI. „Scrieri I. Închinarea și slujirea în duh și adevăr.” În *PSB* 38. Traducere, introducere și note Dumitru STĂNILOAIE. București: IBMO, 1991.
- SF. CHIRIL AL ALEXANDRIEI. „Glafiere.” În *PSB* 39. Trad. Dumitru STĂNILOAIE. București: IBMO, 1991.
- SF. CHIRIL AL IERUSALIMULUI, „Cateheza XVIII, 25-27.” În *Catehezele*. Tradus de Dumitru FECIORU. București: IBMO, 1943.
- SF. CIPRIAN. *Despre rugăciunea domnească*. București: IBMO, 1981.
- SF. IRINEU DE LUGDUNUM. *Demonstrația propovăduirii apostolice*. Traducere de Remus RUS. București: Meteor Publishing, 2016.
- VASILE CEL MARE. „Omilii la Hexaimeron.” În *PSB* 17. Traducere, introducere indici și note de Dumitru FECIORU. București:IBMO, 1986.

V. COMENTARIILE BIBLICE

- ACKROYD, PETER R. *Exile and restoration*. Philadelphia: The Westminster Press, 1968.
- ANDERSON, A.A. *World Biblical Commentary. 2 Samuel*. vol. 11. Dallas, Texas: Word Books, Publishers, 1989.
- ASHBY, G. W. *Go out and meet God: A commentary on the Book of Exodus*. International theological commentary 122. Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans, 1997.
- BALDWIN, Joyce G. *Haggai, Zechariah, Malachi - an introduction and commentary*. Illinois: Inter-Varsity Press, 1972.
- BALMER, Kelly H. *The Layman's Bible commentary. The book of Judges. The book of Ruth. The first and second books of Samuel*, vol. 6. Richmond: John Knox Press, Richmond, 1965.

- BARTON, John, și John MUDDIMAN. *The Oxford Bible Comentary*. New York: Oxford University Press, 2001.
- BLENKINSOPP, Joseph. *Ezekiel. Interpretation a Bible commentary for teaching and preaching*. Westminster: John Knox Press, 2012.
- BLENKINSOPP, Joseph. *Ezra-Nehemiah a commentary*. Philadelphia: The Westminster Press, 1988.
- BLOCK, Daniel I. *The Book of Ezekiel, chapters 25-48*. Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1998.
- BROWN, Raymond E., Joseph FITZMEYER A., și Roland E. MURPHY, coord. *Introducere și comentariu la Sfânta Scriptură*. Vol. 1. Traducere de Dumitru GROȘAN. Târgu-Lăpuș: Galaxia Gutenberg, 2005
- BROWN, Raymond E., Joseph FITZMEYER A., și Roland E. MURPHY, coord. *Introducere și comentariu la Sfânta Scriptură. Pentateuhul*. Vol. 2. Traducere de Dumitru GROȘAN. Târgu-Lăpuș: Galaxia Gutenberg, 2007.
- BROWN, Raymond E., Joseph FITZMEYER A., și Roland E. MURPHY, coord. *Introducere și comentariu la Sfânta Scriptură – Cronicile*. Vol. 6. Traducere de Dumitru GROȘAN. Târgu-Lăpuș: Galaxia Gutenberg, 2011.
- BUTTRICK, George. *The interpreter's – Commentary of the Bible*. Nashville: Abingdon Press, 1971.
- CALVIN, John. *Commentaries – Twelve minor prophets, Habakkuk, Zephaniah, Haggai*. Vol IV. Grand Rapids, Michigan: Baker Book House, 1979.
- CAMPBELL, F. Antony. *II Samuel*. Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 2003.
- CARSON, D. A. *New Bible commentary: 21st century edition. Ezekiel*. Leicester, England: Inter-Varsity Press, 1994.
- CHILDS, Brevard S. *The Book of Exodus*. The Old Testament Library series. Philadelphia: Westminster Press, 1974.
- CHIRILĂ, Ioan. *Cartea profetului Osea. Breviarum al gnoseologiei Vechiului Testament*. Teză de doctorat. Cluj-Napoca: Limes, 1999.
- CHRISTIAN Karl, și Wilhelm Felix BÄHR. *The Books of the Kings. Book I*. William Graham SUMNER, și Edwin HARWOOD, ed. Logos Library System, 2010.
- CLARKE, Adam. *Clarke's Commentary: I Kings*. Albany: Ages Software, 1999.
- COHEN, A., ed. *Chronicles*, 1975.

- COLE, Alan. *Exodus an introduction and commentary*. London: The Tyndale Press, 1973.
- CONGAR, Yves. *The Mystery of the Temple*. London: Burns & Oates, 1962.
- COOKE, G.A. *A critical and exegetical commentary on the book of Ezekiel*. Edinburgh: T&T Clark, 1936.
- COOPER, Lamar Eugene. *Ezekiel* (electronic ed.). vol. 17: Logos Library System. The New American Commentary. Nashville: Broadman & Holman Publishers, 2001.
- CURTIS, Edward & Albert MADSEN. *A Critical and Exegetical Commentary on the books of Chronicles*. Edinburgh: T&T Clark LTD, 1910.
- DILLARD, Raymond B. „2 Chronicles.” În *WBC 15*. Waco, TX: Word Books, 1988.
- DOZEMAN, B. Thomas. *God on the Mountain: A Study of Redaction, Theology and Canon in Exodus 19-24*. Atalanta: Scholars Press, 1989.
- DUGUID, Iain M.. *Ezekiel and the leaders of Israel*. New York: E.J.Brill, 1994.
- DURHAM, John. *Word Biblical Commentary: Exodus*. Vol. 3. Dallas: Word Incorporated, 2002.
- EICHRODT, Walther. *Theology of the Old Testament*. Philadelphia: The Westminster Press, 1959.
- EISSFELDT, Otto. *The Old Testament – an introduction*. New York: Harper&Row, Publishers, 1965.
- FĂRĂGĂU, Benjamin. *I Cronici*. Cluj-Napoca: Risoprint, 2012.
- FENSHAM, Charles M. *The Books of Ezra and Nehemiah*. Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1982.
- FRUCHTENBAUM, Arnold. *Ariel's Bible commentary : The books of Judges and Ruth*. San Antonio. Tex.: Ariel Ministries, 2006.
- GAEBELIN, Frank, ed. *The expositors Bible commentary. Vol. IV*. Grand Rapids, Michigan: Regency reference Zondervan Publishing House, 1988.
- GOLDSTEIN, Jonathan A. *II Maccabees: A new translation with introduction and commentary*. New Haven, London: Yale University Press, 2008.
- GOTTWALD, Norman K. *All the kingdoms of the earth*. New York: Harper&Row, Publishers, 1964.
- GRAY, John. *I-II Kings a commentary*. Philadelphia: The Westminster Press, 1963.
- HALS, Ronald M. *Ezekiel. The Forms of the Old Testament Literature*. Vol. 19. Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1989.

- HARRISON, R.K. *Introduction to the old testament*. Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1969.
- HATCH, Edwin și Henry A. REDPATH. *A concordance to Septuagint and the other greek versions of the Old Testament*. Graz: Akademische Druk-u.Verlagsanstalt, 1975.
- HENRY, Matthew. *Commentary on the whole Bible*. Hendrickson Publishers. Inc., 1995.
- HENRY, Matthew. *E4's Matthew Henry's Complete 6 Volume Commentary*. Electronic ed.
- HOLMGREN, Frederick Carlson. *A commentary of the Books of Ezra and Nehemiah*. Edinburgh: The Handsel Press Ltd., 1987.
- HOUTMAN, Cornelis. *Exodus*. Kampen: Kok Publishing House, 1993.
- MAYS James L. ed. *Harper's Bible Commentary*. San Francisco: Harper & Row, 1998.
- KEIL, C. F., și Franz DELITZSCH. *Commentary on the Old Testament in ten volumes. 1&2 Kings, 1&2Chronicles, Ezra, Nehemiah, Esther*. Vol III. Translated by James MARTIN. Biblical Commentary on the Old Testament. N.p.; reprint ed. Grand Rapids: Wm.B. Eerdmans Publishing Co., 1988.
- KEIL, C. F., și Franz DELITZSCH. *Commentary on the Old Testament in ten volumes. Ezekiel, Daniel*. Vol IX. Translated by James MARTIN. Biblical Commentary on the Old Testament. N.p. reprint ed. Grand Rapids: Wm.B. Eerdmans Publishing Co., 1988.
- KEIL, C. F., și Franz DELITZSCH. *The Pentateuch*. Vol.3. Translated by James MARTIN. Biblical Commentary on the Old Testament. N.p. reprint ed. Grand Rapids: Wm.B. Eerdmans Publishing Co., 1988.
- KIDNER, Derek. *Ezra and Nehemiah an introduction and commentary*. Illinois: InterVarsity Press, 1979.
- *KJV Bible commentary*. Edward E. HINDSON, și Woodrow Michael KROLL ed. Nashville: Thomas Nelson, 1997.
- KNOWLES, Andrew. *The Bible guide*. Includes index. Minneapolis, MN: Augsburg, 2001.
- KOCH, Klaus. *The prophets*. Vol. I-II. Philadelphia: Fortress Press, 1984.
- LIENHARD Joseph T. & Ronnie ROMBS J.. *Exodus, Leviticus, Numbers, Deuteronomy*. Ancient Christian Commentary on Scripture OT 3. Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 2001.

- Levy David M.. *The tabernacle: Shadows of the Messiah : Its sacrifices, services, and priesthood*. Bellmawr, NJ: Friends of Israel Gospel Ministry, 1993.
- MACDONALD, William. *Comentariul biblic al credinciosului*. Trad. Doru MOTZ. Oradea: Lampadarul de Aur, Oradea, 2002.
- MACLEAR G.F. *The Cambridge Bible for Schools and Colleges. The book of Joshua*. London: Cambridge University Press Warehouse, 1885.
- MAYS, James L.. *Harper's Bible commentary*. San Francisco: Harper & Row, 1996.
- MEYERS, Carol L., & Eric MEYERS M.. *Haggai and Zechariah*. New York: Doubleday&Company Inc. Garden City, 1987.
- MCKELVEY, R.J. *The New Temple: The Church in the New Testament*. Oxford: Oxford University Press, 1968.
- MYERS, Jacob M.. *II Chronicles – the anchor Bible*. New York: Garden City, 1965.
- OGILVIE, Lloyd J., și Leslie ALLEN. *The preacher's commentary. 1-2 Chronicles*. Nashville, Tennessee: Thomas Nelson Publishers, 1987.
- PETERSEN, David L. *Haggai and Zechariah 1-8 a commentary*. Philadelphia: The Westminster Press, 1984.
- PFEIFFER, Charles F., și Everett HARRISON F.. *The Wycliffe Bible commentary*. Chicago: Moody Press, 1962.
- POOLE, Matthew. *A commentary of the Holly Bible (Genesis-Job)*, vol. I. Edinburgh: The Banner of Truth Trust, 1979.
- POOLE, Matthew. *A commentary of the Holly Bible (Psalms-Malachi)*. Vol. II. Edinburgh: The Banner of Truth Trust, 1979.
- RADMACHER Earl D., Ronald ALLEN B. & Wayne HOUSE. *Nelson's new illustrated Bible commentary (Is 19,19)*. Nashville: T. Nelson Publishers, 1999.
- RENNES, Jean. *Le Deuteronome*. Genève: Labor et Fides, 1967.
- RICE, Gene. *A commentary of the Book of 1 Kings*. Grand Rapids: Wm.B. Eerdmans Publishing Co., 1990
- SELMAN, Martin J. *2 Chronicles*. Leicester: Innter-Varsity Press, 1994.
- SPILLY, Alphonse P. „2 Maccabees.” În *The Collegeville Bible commentary: Based on the New American Bible with revised New Testament*. Previously published in 36 separate booklets. Dianne BERGANT & Robert KARRIS J., ed. Collegeville, Minn.: Liturgical Press, 1989.
- STUART, Douglas & Lloyd OGILVIE J. *The Preacher's Commentary Series. Ezekiel*. Vol. 20. Nashville, Tennessee: Thomas Nelson Inc.,1989.

- STUHLMUELLER, Caroll. *A commentary of the Books of Haggai and Zechariah*. Grand Rapids: Wm.B. Eerdmans Publishing Co., 1961.
- TARNAVSCHI, Vasile. *Geneza introducere și comentar*. Cernăuți: Societatea Tipografică Bucovineană, 1907.
- TAYLOR, John B. *Ezekiel an introduction and commentary*. Illinois: Inter-Varsity Press, 1973.
- TOFANĂ, Stelian. *Iisus Hristos Arhiereu Veșnic după Epistola către Evrei*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2000.
- *The interpreters Bible*. Vol. III. New York: Abingdon Press Nashville, 1946.
- *The Pulpit Commentary: Ezekiel*. Vol. II. H. D. M. SPENCE, și Joseph S. EXELL, ed., Bellingham WA: Logos Research Systems, Inc., 2004.
- USCA Ioan Sorin. *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți. Facerea*. Vol. I. București: Christiana, 2002.
- USCA Ioan Sorin. *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți. Ieșirea*. Vol. II. București: Christiana, 2002.
- VAWTER, Bruce și Hoppe LESLIE J. *A commentary of the Book of Ezekiel*. Grand Rapids: Wm.B. Eerdmans Publishing Co., 1991.
- VERHOEF, Pieter A. *The Books of Haggai and Malachi*. Grand Rapids: Wm.B. Eerdmans Publishing Co., 1987.
- VITTIS, Evsevios. *Tâlcuiri la Apocalipsă*, vol. II, traducere din limba greacă de Ovidiu LĂZĂRESCU. Galați: Egumenița, 2011.
- WALVOORD, J. F, ZUCK, R. B, & DALLAS THEOLOGICAL SEMINARY. *The Bible knowledge commentary: An exposition of the scriptures*. Wheaton, IL: Victor Books, 1983-c1985.
- WIERSBE, Warren W. *Be reverent*. Colorado Springs, Colo.: Chariot Victor/Cook Communications, 2000.
- ZÖCKLER, Otto. *The Books of the Chronicles*. Greifswald, 1873.

VI. VOLUME DE SPECIALITATE

- ABRUDAN, Dumitru. *Cărțile didactico-poetice*. Sibiu: Universității Lucian Blaga, 2001.
- AHLSTRÖM, G.W. *Royal Administration and National Religion in Ancient Palestine*. Leiden: L.J. Brill, 1982.

- ALBRIGHT, William Foxwell. *Fron the Stone Age to Christianity – Monotheism and the Historical Process*. Baltimore: The Johns Hopkins Press, 1940.
- ANCILLI, Ermano. *La santità cristiana, dono di Dio e impegno dell'uomo*. Pontificio Istituto di spiritualità del Teresianum, 1980.
- ARNOLD, Bill T., Richard HESS S. *Ancient Israel's history. An introduction to issues and sources*. Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2014.
- ASCHAM BAYNE, John. *The religion of Israel*. New York, Cincinnati: The Abingdon Press, 1918.
- BAHR, W.F, Karl CHRISTIAN. *Symbolik der mosaischen Stiftshütte, eine Vertheidigung Dr. Luther's gegen Dr. Bähr*, Leipzig:1841. Accesat 31 ianuarie 2017, <https://archive.org/details/symbolikdermosa00baehgoog>.
- BAKER Eric W. *The Eschatological Role of the Jerusalem Temple. An Examination of the Jewish Writings dating from 586 BCE to 70 CE*. Hamburg: Anchor Academic Publishing, 2015.
- BANU, I. *Profeții biblici vorbind filosofiei*. București: Științifică, București, 1994.
- BAKER , Margaret. „What did king Josiah Reform?” În *Glimpses of Lehi's Jerusalem*. John W. WELCH, David R. SEELY și Joann SEELY, ed. Provo, Utah: 2004.
- BARTON, John, John ROGERSON, David CINES, și Paul JOYCE. *Beginning Old Testament Study*. St. Louis, Missouri: Chalice Press, 1998.
- BAUCKHAM, Richard. *Jesus and the God of Israel. God crucified and other studies on the New Testament's Christology of Divine identity*. Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 2008.
- BEALE, G.K. *The Temple and the Church's Mission. A biblical theology of the dwelling place of God*. Downers Grove, Illinois: Inter Varsity Press, 2004.
- BEAUCAMP, Evode. *Les prophets d'Israel*. Paris: Éditions du Cerf, 1987.
- BECKING, Bob, Meindert DIJKSTRA, Marjo C.A. KORPEL, & Karel J.H. VRIEZEN. *Only one God?: Monotheism in ancient Israel and the veneration of the goddess Asherah*, Vol 77. London: Sheffield Academic Press, 2001.
- BENSIMHON, Raphaël. *Avodath Hakodech: Temple, Sacrifices, Sanctuaire*, 1987.
- BEN-SASSON, H. H. *A history of Jewish People*. Harvard: Ninth Printing, 1994.
- BERTHOLET, Alfred. *A History of Hebrew Civilization*. translated by A.K. DALLAS. Eugene. Oregon: Wipf and Stock Publishers, 2004.
- BIZĂU, Ioan. *Experiența liturgică a prezenței lui Dumnezeu în viața lumii*. Cluj-Napoca: Eikon, 2012.

- BLENKINSHOP, Joseph. *Une histoire de la profetie en Israel*. Paris: Éditions du Cerf, 1993
- BLUNT, A. W. F. *The prophets of Israel*. Oxford, 1929.
- BOADT, Lawrence. *Reading the Old Testament – An Introduction*. New York: Paulist Press, 1984.
- BOENGER, A. *La Sainteté de Dieu dans L’Ancien Testament*. Strasbourg. 1976.
- BOHMBACH, Sandra. *An introduction to the hebrew Bible*. London:Westminster John Knox Press, 2008.
- BRAUN, Mark. *Deuteronomy. The People's Bible*. Milwaukee,Wis.: Northwestern Pub. House, 2000.
- BRIGHT, John. *A history of Israel*. Philadelphia: Westminster Press, 1981.
- BRUEGGEMANN, Walter. *An unsettling God: The heart of hebrew Bible*. Minneapolis: Fortress Press, 2009.
- BUD, Paula. *Şabatul: istorie și eshatologie*. Cluj-Napoca:Limes, 2008.
- BURNIER – GENTON, Jean. *Ézéchiél fils d’homme*. Genève: Labor et Fides, 1982.
- BUSINK, A. *Der Tempel von Jerusalem: von Salomo bis Herodes*. Leiden: E.J. Brill, 1970.
- CAILLOIS, Roger. *L’homme et le sacré*. Paris: Gallimard, 1980.
- CASEL, Odon. *Le mémorial du Seigneur dans la liturgie de l’antiquité chrétienne : les pensees fondamentales du Canon de la messe*. Paris: Éditions du Cerf, 1945.
- CASSUTO, Umberto. *A Commentary on the Book of Exodus*. Translated by Israel Abrahams. Reprinted. English ed. Jerusalem: Magnes Press, 1983.
- CHAMOIX, François. *Civilizația elenistică*. București: Meridiane, 1985.
- CHAMOIX, François. *Civilizația greacă*. București: Meridiane, 1985.
- CHARPENTIER, Etienne. *Să citim Vechiul Testamen*. București: Arhiepiscopiei Romano- Catolice, 1998.
- CHALVON-DEMERSAY, Guy. *Le symbolisme du Temple et le nouveau Temple*. Thèse de doctorat. Paris: Institut Catholique de Paris, 1991.
- CHIRILĂ, Ioan. *Sfânta Scriptură – Cuvântul Cuvintelor*. Cluj-Napoca: Renașterea, 2010.
- CHOURAQUI, Andre. *Statul Israel*. București: Corint, 2001.
- CLEMENTS, Ronald E. *Dumnezeu și Templul. Ideea deprezență divină în vechiul Israel*, traducere din limba engleză Iuliana ILIE. Alba Iulia: Reîntregirea, 2015.

- COMAY, Joan. *The Temple of Jerusalem, with the History of the Temple Mount*. Londra: 1975
- COMTE, Fernard. *Mari figuri ale Bibliei*. București: Humanitas, 1995.
- CONGAR, Yves. *The mystery of the Temple or the manner of God's Presence to His Creature from Genesis to Apocalypse*. Translated by Reginald F. TREVETT. Westminster, Maryland: The Newman Press, 1961.
- COOGAN, Michael. *The new Oxford annotated Apocrypha*. New York: Oxford University Press, 2007.
- COCAGNAC, Maurice. *Les corps et le Temple*. Paris: Les Éditions du Cerf: 1999.
- CRAINIC, Nichifor. *Nostalgia Paradisului*. Iași: Moldova, 1994.
- CURINSCHI-VORONA, Gheorghe. *Istoria universală a arhitecturii ilustrată*. București: Tehnică, 1982.
- CURTIS, Adrian. *Bible atlas*. New York: Oxford University Press, 2007.
- DAICOVICIU, Constantin. *Așezările dacice din Munții Orăștiei*. București, 1951
- DAICOVICIU, Constantin. *Cetatea dacică de la Costești*. Materiale, VII. 1961.
- DAICOVICIU, Constantin. *Istoria României*. Vol. I. București, 1960.
- DANIEL, Constantin. *Cultura spirituală a Egiptului antic*. București: Cartea românească, 1985
- DAY, John. *Yahweh and the Gods and Goddesses of Canaan*. Londra:A&C Black, 2002.
- THOMPSON de GRUMMOND, Nancy, și Erika SIMON. *The religion of the etruscans*. Austin: University of Texas Press, 2006.
- DELUMEAU, Jean. *Religiile lumii*. București: Humanitas, 1996.
- DESMOND, Alexander T. & Simon J. GATHERCOLE. *Heaven on Earth*. Carlisle, England: Paternoster Press, 2004.
- DEVRIES, La Moine F. *Cities of the Biblical World. An introduction to the archaeology, geography and history of Biblical Sites*. Eugene, OR: Wipf and Stock Publishers, 1997.
- DIACONESCU, Alexandru. *Mari civilizații ale Orientului Antic*. Cluj-Napoca: Accent 2001.
- DIACONESCU, Alexandru. *Mari civilizații ale Orientului antic. Civilizația sumero-akkadiană și asiro-babiloniană*. Vol. II. Cluj-Napoca, 2012.
- DIAMOND, Eliezer. *Holy men and Hunger Artists: Fasting and Asceticism in Rabbinic Culture*. New York: Oxford University Press, 2004.

- DRÎMBA, Ovidiu. *Istoria culturii și civilizației*. București: Științifică și Enciclopedică, 1984
- EDELMAN, Diana V., Philip R. DAVIES, Christophe NIHAN, și Thomas RÖMER. *Opening the Books of Moses*. London: Routledge, 2014.
- EDERSHEIM, Dr. *The Temple. It's ministry and services as they were at the time of Jesus Christ*. New York: Hodder & Stoughton, 1995.
- EINSENBURG, Josy. *Iudaismul*. București: Humanitas, 1995.
- EINSENBURG, Josy. *O istorie a evreilor*. București: Humanitas, 1993.
- ELIADE, Mircea. *Morfologia religiilor*. București: Jurnalul Literar, 1993.
- ELIADE, Mircea. *Imagini și simboluri*. București: Humanitas, 1994.
- ELIADE, Mircea. *Istoria credințelor și ideilor religioase*. Vol I. Chișinău: Universitas, 1992.
- ELIADE, Mircea. *Misterele și inițierea orientală*. București: Humanitas, 1998.
- ELIADE, Mircea. *Sacrul și porfanul*. București: Humanitas, 1992.
- FERGUSSON, J. *The Temples of the Jews and other Buildings in the Garam Area*. Londra: 1978.
- FRETHEIM, Terence. *The Pentateuch*. Nashville: Abingdon Press, 1996.
- FLUSSER, David. *Judaism of the Second Temple Period. The Jewish sages and their literature*. Vol. 2. Translated by Azzan YADIN. Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 2009.
- GALBRAITH, David B., Kelly D. OGDEN, și Andrew C. SKINNER, *Jerusalem – The eternal city*. Salt Lake City: Deseret Book Company, 1996.
- GIBSON, J.C.L. *Canaanite myths and legends*. New York: T&T Clark International, 2004.
- GLODARIU, Ioan. *Introducere în istoria antică a României*. Cluj-Napoca: Accent, 2001.
- GOMES, Jules Francis. *The Sanctuary of Bethel and the configuration of israelite identity*. Berlin: Walter de Gruyter, 2006.
- GOSTAR, Nicolae. *Cetățile dacice din Moldova*. București: 1969.
- LESTER Grabbe L. *A history of the jews and judaism in the Second Temple period*. Vol. I. Yehud: A history of the Persian province of Judah, London: T&T Clark International, 2004.
- LEVERING, Matthew. *Sacrifice and Community. Jewish Offering and Christian Eucharist*. Oxford: Blackwell Publishing, 2005.

- LEVINE, B. A.. *In the Presence of the Lord: A Study of Cult and Some Cultic Terms in Ancient Israel*. Leiden: E. J. Brill, 1974.
- GUDAMET, Jean. *Les Institutions de l' Antiquité*. Paris: Éditions Monthecrestien, 2002.
- HAMBLIN, William J., și David Rolph, SEELY. *Templul lui Solomon - mit și istorie*. București: Enciclopedia Rao, 2008.
- HARAN, Menahem. *Temples and Temple-Service in Ancient Israel. An Inquiry into the Character of Cult Phenomena and the Historical Setting of the Priestly School*. Oxford: The Clarendon Press, 1978.
- HÂRLĂOANU, Alfred. *Istoria universală a poporului evreu*. București: Zarkony, 1992.
- HÂRLĂOANU, Alfred. *O istorie a mozaismului și a Israelului antic*. București: Neemira, 2001.
- HESCHEL, Abraham. *The prophets*. New York: Perennial Classics, 2001.
- HILLERS, Delbert R. *Covenant: The History of a Biblical Idea*. Baltimore: John Hopkins Press, 1969.
- *Histoire d'Hérodote*. Traduite du grec par LARCHER, I. Paris: Charpentier, Libraire-Éditeur, 1850.
- Steve, ISRAEL, și Daniel WOOL. *Les sources de Jérusalem période du Premier Temple (entre 1000 et 586 av. l'ère chrétienne) 1-2*. Jerusalem: Education Matters, 1995.
- JHONSON, Paul. *O istorie a evreilor*. București: Hasefer, 2001.
- KARTVEIT, Magnar. *The origins of the samaritans*. Leiden: Boston, 2009.
- KENYON Kathleen M. *Jerusalem: excavating 3000 years of history (New Aspects of Antiquity)*. London: Thames and Hudson, 1967.
- KENYON, Kathleen M. *The buildings of Samaria. Samaria-Sebaste I*. London: PEF, 1942.
- KNIGHT, Judson. *Ancient Civilizations: Almanac*. Detroit: U·X·L an imprimant of Gale Group, 1999.
- KRAMER, S.N. *Istoria începe la Sumer*. București: Științifică, 1962.
- LARCHET, Jean-Claude. *Biserica, Trupul lui Hristos. I. Natura și structura Bisericii*. în românește de Marinela BOJIN. București: Sofia, 2013.
- LEBEAU, Richard. *Une histoire des hebreaux*. Paris: Éditions Tallandier, 1998.
- LEVANSON, John D. *Sinai & Zion. An entry to the Jewish Bible*. New York: Harper Collins Publishers, 1985.

- LEVINE, B. A. „On the Presence of God in Biblical Religion”, în *Religions in Antiquity: Essays in Memory of Erwin Ramsdell Goodenough*, ed. J. NEUSNER. Studies in History of Religion 14. Leiden: E.J. Brill, 1968, 71–87.
- LLOYD, Dan. *Axis of Glory. A Biblical and Theological Analysis of The Temple Motif in the Scripture*. New York: Peter Lang Publishing, Inc, 2010.
- LITMAN, C. *Schiță a poporului evreu*. București: Hasafer, 2000.
- LLOYD, Alan B. ed. *A companion to ancient Egypt*. Vol. I. Chichester, West Sussex: Blackwell Publishing Ltd – A John Wiley & Sons Ltd., 2010.
- LOUPHIN, A.P. *Istoria biblică. Vechiul Testament*, traducere de Nicodim Patriarhul României, tom. III. București: IBMO, 1945.
- LUNDQUIST, John M. *The Temple of Jerusalem: Past, Present, and Future*. Westport: Prager Publishers, 2008.
- MACREA, N., Octavian FLOCA, N. LUPU, și I. BERCIU. *Cetăți dacice din sudul Transilvaniei*. București: 1960.
- MAGNESS, Jodi. *The Archaeology of the Holy land. From the destructions of Solomon's Temple to the muslim conquest*. Cambridge: University Press, 2012.
- MARIETTE-BEY, Auguste. *Aperçu de l'histoire ancienne d'Égypte*. Paris: Typographie Morris et Compagnie, 1867.
- MARX, Alfred. *Les offrandes végétales dans L'Ancien Testament. Du tribut d'hommage au repas eschatologique*. Leiden: Brill, 1994.
- MARX, Alfred. *Les systèmes sacrificieles de L'Ancien Testament. Formes et fonctions du culte sacrificiel à Yhwh*. Leiden: Brill, 2005.
- MAZAR, Amihai. *Archaeology of the Land of the Bible 10000-586 B.C.E*. New York: Doubleday, 1990.
- MAZAR, Eliat. *The Temple Mount Excavations in Jerusalem, 1968–1978. Directed by Benjamin MAZAR, Final Reports, Vol. II: The Byzantine and Early Islamic Periods*. Jerusalem: Israel Exploration Society, 2003.
- MAZAR, Eliat. *The complet guide to the Temple Mount excavations*. Shoham: Academic Research & Publication, 2002.
- MCCORMICK, Clifford Mark. *Palace and Temple. A study of arhitectural and verbal icons*. New York: Walter de Gruyter, 2002.
- MIHĂLȚAN, Ioan. *Preoția Mântuitorului și preoția bisericească*. Oradea: Editura Episcopiei Oradea, 1993.
- MIHU, Ioan. *Adevărurile credinței ortodoxe, I*. Sibiu: Amadeus, 1992.

- MILLER, James, & John H. HEYES. *A history of ancient Israel and Judah*. Louisville, Kentucky: Westminster John Knox Press, 1986.
- MISTRORIGO, Antonio. *Guido alfabetica all Bibbia*. Piemme:1995.
- MONTEFIORE, Simon Sebagh. *Jerusalem – the biography*. London: Weidenfeld& Nicolson, 2011.
- MORET, Alexandre. *Le rituel du culte divin journalier en Egypte*. Paris: Leroux, 1902.
- MOSCATI, Sabatino. *Vechi imperii ale Orientului Antic*. București: Meridiane, 1982.
- MOSCATI, Sabatino. *Vechile civilizații semite*. București: Meridiane, 1982.
- NA'AMAN, Nadav. *Ancient Israel 's History and Historirgraphy. The first Temple Period*. Vol. 3. Winona Lake: Eisenbrauns, 2006.
- NEAGA, Nicolae. *Hristos în Vechiul Testament. Însemnări pe baza textelor mesianice*. Sibiu: 1944.
- NEGOIȚĂ, Athanasie. *Teologia biblică a Vechiului Testament*. București: Sofia, 2004.
- NORTH, J.A, *Roman religion*, Oxford: The classical association, 2000.
- OSTBORN, Gunnar. *Yahweh and Baal. Studies in the book of Hosea and related documents*, Lund: C.W.K.Gleerup, 1956.
- O'NEAL, Michael, și Sydney J. JONES. *World religions. Almanac*. Vol I. Detroit: U·X·L an imprimant of Gale Group, 2007.
- OTTOSSON, Magnus. *Temples and Cult Places in Palestine*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International, 1980.
- ORLINSKY, Harry M.. *Ancient Israel*. London: Corwell University Press, 1960.
- OSGOOD, Philips Endecott. *The Temple of Solomon; a study of Semitic culture*. Chicago: The Open Court Publishing Company, 1910.
- OTTO Rudolf . *Sacrul*. Traducere în română I. MILEA. Cluj-Napoca, Dacia, 2002.
- PAINE, T.O. *Solomon' Temple*. Boston: 1861.
- PARROT, A. *Le Temple de Jerusalem*. Paris:1954.
- PÂRVAN, Vasile. *Getica*. București: 1926.
- PEDLEY, John Griffiths. *Sanctuaries and the sacred in the ancient greek world*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- PETERSEN, David L.. *The Prophetic Literature. An Introduction*. Louisville. Kentucky: Westminster John Knox Press, 2002.
- PETRARCĂ, Vladimir. *Regele Solomon în Biblia ebraică și în cea grecească*. București: Polirom, 1999.
- PIPPIDI, D. M. *Studii de istorie a religiilor antice*. București: Științifică, 1969.

- POPESCU-MĂLĂIEȘTI, Ion. *Pentateuhul. Studiu istorico-literar*. București:1904.
- PORTEN, Bezalel, and Ada YARDENI. *Textbook of Aramaic Documents from Ancient Egypt: 1-4* (Hebrew University, Department of the History of the Jewish People, Texts and Studies for Students. Jerusalem: Hebrew University Press, 1986-1993; 1986 .
- PORTEN, Bezalel. *The Elephantine Papyri in english. Three millennia of cross-cultural continuity and change*. Leiden: E.J. Brill, 1996.
- PREUSS, Horst Dietrich. *Old Testament theology*. Trad. Leo G. PERUDE. Edinburgh: T&T Clark, 1995.
- RAITT, Thomas M. *A theology of exile*. Philadelphia: Fortress Press, 1977.
- RAMSEY, A. M. *The Glory of God and the Transfiguration of Christ*. Oregon: Wipf & Stock, 2009.
- RENZ, Thomas. *The rhetorical function of the book of Ezekiel*. Leiden: Brill Academic Publishers, Inc., 2002.
- RICHARDS, Lawrence O. *The Bible readers companion*. Wheaton: Victor Books, 1991.
- RICHARDSON, Peter. *Building Jewish in the Roman East*. Waco, Texas: Baylor University Press, 2004.
- ROBINS, Edward Cookworthy. *The Temple of Solomon: a review of the various theories respecting its form and style of architecture*. London: 1887.
- ROTH, Cecile. *Histoire du peuple juif*. Paris: Éditions Stock, 1980.
- SANFORD, William. *Old Testament Survey*. Michigan: Grand Rapids, 1982.
- SANIE, Silviu. *Din istoria culturii și religiei geto-dacice*. Iași: Universității Al. I. Cuza, 1995.
- SCHIFFMAN, Lawrence H. *The courtyards of the House of the Lord. Studies on the Temple Scroll*. Leiden: Brill, 2008.
- SCHMIDT, Francisc. *La pensée du Temple. De Jérusalem à Qoumrân. Identité et lien social dans le judaïsme ancien*. Paris: Le Seuil, 1994.
- SESCU, Petru. *Introducere în Sfânta Scriptură*. Iași: Sapienia, 2006.
- SHAFER Byron E.. *Temples of Ancient Egypt*. London: Cornell University Press, 1997.
- SHANKS Hershel. *Jerusalem's Temple Mount. From Solomon to the Golden Dome*. New York: Continuum, 2007.
- SHANKS, Hershel, și J. MEINHARDT ed. *Aspects of monotheism: How God is one*. Washington, DC: Biblical Archaeology Society, 1997.
- SHILOH, Yigal. *Excavations at the City of David I. Qedem 19*. Jerusalem: Institute of Archaeology, Hebrew University of Jerusalem, 1984.

- SMITH, Henry, Preserved. *The Religion of Israel – an historical study*. New York: Charles Scribner's Sons, 1914.
- SMITH, Sidney. *Babylonian historical texts relating to the capture and downfall of Babilon*. London: Methuen, 1924.
- SOGGIN, Alberto J. *Israel in the Biblical Period : Institutions, Festivals, Ceremonies, Rituals*. Translated by John BOWDEN. Edinburgh, Scotland:T&T Clark LTD, 2001.
- STAMPER, John W. *The architecture. The Republic to the Middle Empire of Roman Temples*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- STAN, Alexandru, și Remus RUS. *Istoria religiilor*. București: IBMO, 1991.
- STANCU, Ioan. *Templul din Ierusalim. Fenomenologia spațiului sacru*. Pitești: Tiparg, 1999.
- SHADMON, Asher. *Stone in Israel*. Jerusalem: Ministry of Development, 1972.
- SWEENEY, Marvin A. *King Josiah: The lost Messiah of Israel*. New York: Oxford University Press, 2001.
- ȘERB, Teodor. *Călăuza biblică*. Timișoara: Editura Mitropoliei Banatului, 1977.
- TARNAVSCHI, Vasile. *Introducere în sfintele cărți ale Testamentului Vechi*. Cernăuți: 1928.
- TOKAREV, S. A. *Religia în istoria popoarelor lumii*. București: Politică, 1982.
- TURNER, Harold W.. *From Temple to Meeting House, The Phenomenology and Theology of Places of Workship*. Mouton Publishers. New York: The Hague, 1979.
- ȚAFERIS, Vasilios. *Ghidul creștinului ortodox prin locurile de pelerinaj ale Țării Sfinte*, traducere Mircea Aurel BUICIUC. Kherzlia, Israel: Palphot Ltd., 1999.
- VALLON, A. *Istoria sclaviei în lumea antică. Grecia*, 1936.
- VIANU, Al. *Istoria universală*. Vol. I. București: Științifică, 1958.
- WASSERMAN, James. *The Temple of Solomon. From ancient Israel to secret societies*, Rochester. Vermont: Inner Traditions, 2011.
- WELCH, John W. *The Sermon on the Mount in the Light of the Temple*. Burlington: Ashgate Publishing Company, 2009.
- WELTON, John H. *Diagrame și tabele cronologice ale Vechiului Testament*. Cluj-Napoca. Logos, 1993.
- WHEELER, J. T. *Analysis and summary Old Testament history and the laws of Moses. With a connection between the Old and New Testaments*. Philadelphia: W. R. Work & Co., 1879.
- WHITE, Ellen G. *Profeți și regi*. București: Viață și sănătate, 1998.

- YEOMANS, Sarah. *Israel: An Archaeological Journey*, Washington. DC: Biblical Archaeology Society, 2009.
- ZIMMERLI, Walther, Frank Moore CROSS, & Klaus BALTZER. *Ezekiel : A commentary on the Book of the Prophet Ezekiel*. Vol. 2. Translated by James D. MARTIN. Philadelphia: Fortress Press, 1983.

VII. STUDII ȘI ARTICOLE

- ABRUDAN, Dumitru. „Ierusalimul epocii celui de-al doilea Templu.” *MB* 7-9 (1975): 368-372
- ABRUDAN, Dumitru. „Profeții și rolul lor în sistemul mântuirii.” *ST* 3-4 (1983): 34-54.
- AHARONI, Yohanan. „Kadesh-Barnea and Mount Sinai.” În *God's Wilderness: Discoveries in Sinai*. New York: Thomas Nelson & Sons, 1962.
- ALBRIGHT W.F. „New Light from Egypt on the Chronology and History of Israel and Judah.” *BASOR*, 130 (Apr. 1953): 4-11.
- ALBRIGHT, W.F. „The Site of Mizpah in Benjamin.” *JPOS* 3 (1923): 110-21.
- ALBRIGHT W.F. „Two Cressets from Marisa and the Pillars of Jachin and Boaz.” *BASOR*, 85 (1942): 18-27;
- ALEX, Ștefan, trad. „Dialogul teologic ortodoxo-vechi-catolic. Noi texte comune ale comisiei teologice mixte ortodoxo-vechi-catolice.” *O* 2 (1979): 371-6.
- BAILLET M., MILIK J.T., DE VAUX R. Les „petites grottes” de Qumran. Exploration de la falaise. Les grottes 2Q,3Q,5Q,6Q,7Q á 10Q. Le rouleau de cuivre, *Discoveries in the Judaean desert III*, Oxford: 2003.
- BASARAB, Mircea. „Cartea profetului Amos, introducere, traducere și comentariu.” *ST* 5-10 (1979): 12-37.
- BASARAB, Mircea. „Vechiul Testament și liturgiile ortodoxe.” *ST* 3-4 (1961): 89-97.
- BERCIU, Dumitru. „Aniversarea a 2050 ani de la crearea statului dac centralizat și independent a lui Burebista.” *MMS* 6-8 (1980): 27-45.
- BINGER, Tilde. „Asherah – Goddesses in Ugarit, Israel and in the Old Testament.” În *JSOT* 232. Copenhagen International Seminar 2. Sheffield: Sheffield Academic Press, 1997.

- BIRAN, Avraham, „To the God who Is in Dan.” În *Temples and High Places in Biblical Times*. Jerusalem: Nelson Glueck School of Biblical Archaeology, Hebrew Union College-Jewish Institute of Religion, 1981.
- BIRAN, Avraham and Joseph NAVEH. „An Aramaic Stele Fragment from Tel Dan.” *IEJ* 43: 81-98.
- BIRAN, Avraham and Joseph NAVEH. „The Tel Dan Inscription: A New Fragment.” *IEJ* 45 (1995): 1-18.
- BRANIȘTE, Ene. „Preoția și chipul preotului după Sfânta Scriptură.” *BOR*, 5-6 (1965), 492.
- BRIA, Ioan. „Aspecte dogmatice ale unirii Bisericilor creștine.” *ST* 1-2 (1968): 1-191.
- BORDALȘIU, Nicolae. „Datorii morale ale preotului.” *ST*, 1-2 (1972): 69-81.
- BURCUȘ, M. Teodor. „Aspecte sociale în predica profeților Vechiului Testament.” *ST* 9-10 (1966): 65-78.
- BURCUȘ, Teodor. „Rugăciunea lui Solomon la sfințirea Templului și caracterul ei universalist.” *ST* 3-4 (1967): 171-188
- BURTAN, Gheorghe. „Preoție și slujire în cărțile profetice ale Vechiului Testament.” *ST* 9-10 (1974): 717-724.
- CALBAZA, Mirela, „Fenomenologia spațiului și spațialitatea templului.” *JSRI* 4/Spring, 2003.
- CÂRSTOIU, Iustinian. „Dimensiunea socială a profeților Vechiului Testament.” *O* 1-2 (1999): 46-71.
- CHIRILĂ, Ioan. „Teologia Sionului – ca element de fundamentare a comuniunii și a comunității credinței.” În *Renașterea*, vol. I, (lucrare prezentată la Simpozionul internațional – Misiunea parohiei și a mănăstirii într-o lume în continuă schimbare, Cluj-Napoca, România, Noiembrie 3-4, 2015). Cluj-Napoca:Renașterea, 2016: 19-25;
- CHIȚU, I. Viorel. „Raportul dintre cultul Vechiului Testament și cultul creștin.” *ST* 5-6 (1961): 297-320.
- CIOBOTEA, Daniel, Ioan. „Elemente ale religiei geto-dacilor favorabile procesului de creștinare a strămoșilor.” *ST* 7-10 (1976): 37-51.
- CITIRIGĂ Vasile. „Sacerdoțiul în teologia reformată contemporană, și învățătura ortodoxă despre preoție.” *ST* 7-8 (1983): 491-502.
- CIUTACU, Ion. „Protestanții și creștinismul primar.” *ST* 5-6 (1967): 341.
- COMAN, G. Ioan. „Sensul preoției la Sfinții Părinți.” *ST* 9-10 (1949):741.

- CORNIȚESCU, Emilian. „Descoperirile arheologice din Țara Sfântă în ultimii 50 de ani (1920-1970) și raportul lor cu Vechiul Testament, teză de doctorat în teologie.” *ST* 7-8 (1982): 461-562.
- CORNIȚESCU, Emilian. „Noi descoperiri arheologice în Țara Sfântă.” *ST* 3-4 (1981): 269-274.
- CORNIȚESCU, Emil. „Profeții Vechiului Testament. Despre preoție.” *ST* 7-8 (1967): 3-12.
- CORNIȚESCU, Emilian. „Mesajul etic al profetilor și actualitatea lui.” *TV* 5-12 (1998): 13-23.
- COTOS, Nicolae. „David aduce Chivotul Legământului la Ierusalim și se gândește să clădească Domnului Templu II Sam. 6-7.” *MMS* 7-8 (1958):555-563.
- CROSS, Frank Jr. M. „The Tabernacle.” *BA* 10:3 (1947).
- CROSS, M. Frank Jr. „The Priestly Tabernacle in the Light of Recent Research.” *The Temple in Antiquity: Ancient Records and Modern Perspectives*. Ed. Truman G. MADSEN. Provo: Religious Studies Center Brigham Young University, 1984.
- GALERIU, Constantin. „Preoția, taină și slujire în viața Bisericii.” *O* 2 (1982): 538-549.
- GLODARIU, Ioan, M. STRÂMBU. *O nouă propunere de reconstituire a sanctuarului A de la Sarmisegetusa*. Acta MN, XVIII, 1981.
- HABER, Susan. „From Priestly Torah to Christian Cultus: The Re-Vision of Covenant and Cult in Hebrews.” *JSNT* (2005): 114.
- HARPER, R. William. „The Temple of Solomon” *The Old and New Testament Student*, 6 (1889). Accesat la data de 17.08.2016, <http://www.jstor.org/stable/3157650>.
- HERZOG, Ze'ev. „The date of Temple at Arad: Reassessment of the stratigraphy and the implications for the history of religion in Judah.” *JSTOT* 331. „Studies in the Archaeology of the Iron Age in Israel and Jordan” ed. Amihai MAZAR. Sheffield: Sheffield Academic Press, 2001
- HRISTOV, Vasile. „Noțiunea de Biserică după Sfântul Ioan Gură de Aur.” *ST* 1-2 (1960): 76-92.
- KOESTER, C. R. The Dwelling of God: The Tabernacle in the Old Testament, Intertestamental Jewish Literature Levantine literacy ca. 1000-750 BCE”, *Contextualizing Israel's sacred writings ancient literacy, orality and literary production*, ed. Brian B. SCHMIDT. Atalanta, Georgia: SBL Press, 2015.
- MACSIM, Nicolae. „Caracterul uranian al religiei geto-dacice.” *MMS* 7-8 (1967):17-32.

- MACSIM, Nicolae. „Timpul și spațiul sacru în spiritualitatea geto-dacică.” *MMS* 6-8 (1980): 67-80.
- MAIER, Johann. *The Temple Scroll. An introduction, translation and commentary.* *JSOT* 34. Sheffield : JSOT Press, 1985.
- MAY, H.G. „The two Pillars before the Temple of Solomon.” *BASOR*, 88 (1942): 19-27.
- MELNICIUC-PUICĂ, Ilie. Sensul tipic al jertfelor Vechiului Testament. *AȘUIT V* (1999-2000).
- MIHOC, Vasile. „Ecleziologia Noului Testament.” *ST* 3-4 (1977): 233-248.
- MIHOC, Vasile. „Elemente de ecleziologie în cartea Apocalipsei.” *O* 4 (1982): 503-516.
- MIRCEA, Corneliu, Rober LAZU. *Orizontul Sacru*. Iași: Polirom, 1998.
- MOLDOVAN, Ilie. „Semnificația și responsabilitatea slujirii preoțești după Sfântul Apostol Pavel.” *O* 2 (1979): 268-293.
- MONSON, M. John. „The New 'Ain Dara Temple: Closest Solomonic Parallel.” *BAR* 26:03 (May/June 2000). Accesat în 22.02.2017, www.michaelsheiser.com.
- MORAR, Nicolae. „Dumnezeu – comuniune de persoane, paradigmă a comuniunii umane.” *Orizontul Sacru* (1998): 51.
- MORGENSTERN, J. *Hebrew Union College Annual*, XXI (1948): 471-4.
- MUNTEANU, Cristian. „Ierusalim, istorie și eshatologie.” *ST* 1-2 (2004): 3-180.
- NEGOIȚĂ, Athanase. „Religia canaanită.” *ST* 9-10 (1959): 19-38.
- PELLETIER, André. *Lettre d'Aristée à Philocrate*, în *SC* 89. Paris: 1976.
- PLATON, Adrian-Ioan. „Sanctualele geto-dacice forma de exprimare a spațiului sacru.” *AFTOC*, tomul XIX (2015-2016).
- PLĂMĂDEALĂ, Antonie. „Aspecte ale slujiri în Vechiul Testament.” *ST* 5-8 (1972): 78-95.
- POWISH SMITH, John Merlin. „The Jewish Temple at Elephantine.” *The Biblical World* 6 (1908): 448-459.
- PRELIPCEANU, Vladimir. „Dimensiunea socială a profeților Vechiului Testament.” *ST* 1-2 (1949): 54-65.
- PRELIPCEANU, Vladimir. „Dumnezeu și lumea după Vechiul Testament în comparație cu concepțiile antice.” *MMS* 1-2 (1957): 6-19.
- PRELIPCEANU, Vladimir. „Pacea mesianică la profeții Vechiului Testament.” *ST* 1-2 (1954): 6-19.

- PRESCURE, Vasile. „Biserica locaş sfânt și sfințitor.” *Îndrumător Bisericesc misionar și patriotic* (1945).
- SANIE, Silviu. *Cetățuia geto-dacică de la Barboși*. Arh. Mold. XII. 1988.
- SANIE, Silviu. „Cultura spirituală în zona est carpatică în secolele VI î.e.n – III e.n.” *MMS* 4-7 (1993): 47-55.
- SANIE, Silviu. „Viața spirituală a geto-dacilor,” *MMS* 6-8 (1980): 36-51.
- SAVA, Gheorghe. „Preoția Mântuitorului Hristos - izvorul și puterea preoției sacramentale.” *ST* 5-6 (1989): 40-50.
- SEMEN, Petre. „Combaterea corupției morale de către profeții Vechiului Testament.” *ST* 8-10 (1992): 75-89.
- SEMEN, Petre. „Etica socială la Amos și Isaia.” *TV* 1-2 (1998): 32-54
- SEMEN, Petre. „Învățătura despre sfânt și sfințenie în cărțile Vechiului Testament.” *ST* 4-7 (1992): 54-67.
- SLEVOACĂ, Stefan. „Aspecte actuale ale predicii profeților Vechiului Testament.” *ST* 1-2 (1980): 23-45.
- SLEVOACĂ, Stefan. „Preoția de hirotonie și preoția credincioșilor.” *O* 2 (1979): 255-267.
- SMIRNOVA, G.I. „Sanctuarul de lângă satul Dolinean din regiunea Nistrului Mijlociu.” *SCIVA* 3, Tomos 27 (1976).
- STĂNILOAE, Dumitru, „Legătura dintre Euharistie și iubirea creștină.” *ST* 1-2 (1965).
- STĂNILOAE, Dumitru, „Temeiuri teologice ale ierarhiei și ale sinodalității ei.” *ST* 3-4 (1970): 165-178.
- STĂNILOAE, Dumitru, „Biserica universală și sobornicească.” *O*, 2 (1966).
- STEINER, L. Margaret. „Expanding borders: the development of Jerusalem in the Iron Age.” *Jerusalem in Ancient History and Tradition*. JSTO 381. London: T&T Clark International, 2003.
- STEINER, Margaret L. „From Jerusalem with love.” *History, archaeology and the Bible forty years after „Historicity”*, Ingrid HJELM, Thomas L. THOMPSON. 6, London: Routledge, 2016.
- STREZA, Liviu. „Biserica locaş de închinare.” *O* 2 (1982): 561-9.
- ȘURPARSCHI, M. „Superioritatea preoției Noului Testament față de preoția Vechiului Testament, după Epistola către Evrei.” *ST* 5-6 (1956): 288-302.
- TĂMAȘ, Christian. „Dimensiunea contemporană a sacralului.” *Orizontul Sacru* (1998).
- TODORAN, Isidor. „Noi orientări ecleziologice în protestantism.” *O* 2 (1966).

- TREBOLLE, Julio. „Qumran fragments of the Books of Kings.” *The Books of Kings. Sources, Composition, Historiography and Reception*. André LEMAIRE, Baruch HALPREN, ed. Leiden: Brill, 2010.
- TUELL S. Steven. „Ezekiel 40-42 as a Verbal Icon.” *CBQ* 58 (1996): 649-664.
- TUFNELL, Olga. „Lachiş III. The Iron Age.” *JNES* 3 (1955).
- TULCAN, Ioan. „Unitatea Bisericii manifestată în unitatea de credință și în taine.” *O* 4 (1982): 522-537.
- ȚĂBĂRNĂ, Cezar. „Uimitoarele papirusuri de la Elefantine.” *Doxologia*, 20 aprilie 2017.
- VALDMAN, D. Traian. „Vechea organizare a Bisericii și sinodul I ecumenic.” *S.T* 3-4 (1970): 267-277.
- VINTILESCU, Petre. „Preotul în oficiul său de liturghisitor.” *BOR* 6 (1929): 515-6.
- WRIGHT, G.E. „The Significance of the Temple in Ancient Near East: III The Temple in Syria-Palestine.” *BA* 7 (1944): 65-77.
- ZAMFIR, Modest. „Eclesiologia paulină reflectată în comentariul Sfântului Ioan Gură de Aur la Epistola către Efeseni.” *O* 4 (1982): 492-502.

VIII. RESURSE ELECTRONICE

- Ancient Bible Research Center, <http://www.ancient-hebrew.org/>.
- Bible Study Tools and Resources, www.studylight.org.
- Bible Study Tools Online, Verses, 40+Versions, Commentaries, Concordances - Go, <http://bible.crosswalk.com>.
- BibleGateway.com: A searchable online Bible in over 100 versions and 50 languages, <http://www.Biblegateway.com>.
- BiblePlaces.com: Photos of Israel from the Pictorial Library of Bible Lands, <http://www.bibleplaces.com>.
- Concordanță biblică, www.philadelphia.org.au.
- <http://jnt.sagepub.com/cgi/content/abstract/28/1/105>.
- <http://virtualreligion.net/iho/11QT.html>.
- <http://www.biblewalks.com/Sites/AlAqsa.html>.
- <http://www.descopera.ro/cultura/1016894-enigmele-templului-din-baalbek>.

- <http://www.ot-nimes.fr/patrimoine/histoire-et-sites/les-sites/les-monuments/la-maison-carree/>.
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Sarmizegetusa_Regia.
- <https://www.google.ro/search?q=poze+pantheon+roma&tbm=isch&imgi>.
- <https://www.google.ro/search?q=templele+greciei+antice>.
- <https://www.google.ro/search?q=Templul+zeului+Baal-Shamin,+Palmyra+Siria&tbm=isch&imgil=ffP>.
- Libronix Digital Library.
- New English Translation of the Septuagint: Electronic Edition, <http://ccat.sas.upenn.edu/nets/edition/>.
- Old Testament Gateway, <http://www.otgateway.com/>.
- Resource Pages for Biblical Studies, <http://torreys.org/bible>.
- Talmud, <https://sites.google.com/site/talmudebraicromanonline/home>.
- The Chicago Manual of Style Online: Chicago – Style Citation Quick Guide, http://www.chicagomanualofstyle.org/tools_citationguide.html.
- The New Testament Gateway, <http://www.ntgateway.com/>.
- Wabash Center, <http://www.wabashcenter.wabash.edu/home/default.aspx>.
- www.bible-archaeology.info.
- www.michaelsheiser.com.
- www.pinterest.com